

De zilversmid en glasgraveur Andries Melort (1776-1849)

door

J. VAN HAASTERT

Woensdag, 5 mei 1841, was een heuglijke dag in de geschiedenis van Breda. De held van Quatre Bras en Waterloo maakte als koning Willem II zijn *joyeuse entrée* in de aloude Baroniestad. De Bredasche Courant van 7 mei ving haar beschrijving van de feestelijkheden dan ook als volgt aan:

„De triomftogt des Konings in ons gewest, aan deze zijde des Moerdijks begonnen, heeft zich, met toenemenden luister, tot in onze muren voortgezet. Breda mogt Hem thans als Koning begroeten, dien het, voor ongeveer een tiental jaren, van hier zag vertrekken aan het hoofd van een geheel door vaderlandsliefde voortgebragt leger, om de regten des troons, dien Hij eenmaal bestijgen zoude, te doen eerbiedigen, en zijne dynastie voor altijd te grondvesten in de harten zijner trouwe Nederlanders”.

Ter gelegenheid van 's konings komst hadden zich twee erewachten te paard gevormd. De eerste, de Burgerwacht, bestond uit zeven en twintig aanzienlijke ingezetenen. Eerste commandant was G. Buysen, lid der Provinciale Staten, tweede commandanten waren mr. F. M. C. Pels Rycken en J. N. Smits. De andere erewacht was samengesteld uit leden van de broederschap van St.-Joris, waarvan Z.M. sinds 1839 erelid was. Hiervan was de overdeken der broederschap, H. J. van den Goorbergh, commandant. Tijdens de intocht reed de burgerwacht, gekleed in nette burgerkleding met een oranesjerp over de schouder, vóór de te paard gezeten koning, en de erewacht van St.-Joris, fraai gekleed in Poolse jassen, met chako en pluimen, en een lans met vaan, waarop St.-Joris was afgebeeld, achter de koning. De koning werd vergezeld door de beide commandanten.¹

In zijn vergadering van 1 juli 1841 besloot de stedelijke raad aan de leden van beide erewachten als bewijs van aandenken van deze plechtige gelegenheid een zilveren gedenkpenning met brevet aan te bieden. Deze penning was in een fraai bewerkt ivooren doosje geborgen. Aan de ene zijde was het stadswapen gegraveerd met het omschrift: AAN BREDA'S EEREWACHT. Aan de keerzijde stond de naam van het lid met het omschrift: INTREDE VAN Z.M. WILLEM 2. 5 MEI 1841. Het rand-schrift luidt: GOD ZIJ MET ONS. De gedenkpenningen bestemd voor de leden van St.-Joris werden 12 augustus, die bestemd voor de leden van de burgerwacht op 18 augustus door de respectieve commandanten uitgereikt.² De Bredasche Courant van 22 augustus 1841 besluit haar verslag met de woorden: „Opgemelde gedenkpenning is vervaardigd door onzen stadgenoot, den heer MELORT, en geeft een nieuw blijk van de bekwaamheid dezes in zoo vele vakken uitstekenden kunstenaars”.

Andraeas Melort: de Dordtse periode.

De hier bedoelde Andraeas Melort, in de vakliteratuur (zie Bijlage) altijd Andries Melort genoemd, stamde uit een Roosendaals geslacht, waarvan ons bekend zijn: zijn overgrootvader Servatius, zijn grootvader Andraeas († 1757) en zijn vader Servatius (1742 - 1826).³

Vader Servatius was op 20 juli 1773 in het Burgerboek van Dordrecht ingeschreven.⁴ Zijn beroep wordt nergens vermeld, doch op de Liste Civique van 1811 wordt hij rentenier genoemd.⁵ Op 26 juni 1775 trouwde hij met de Dordtse Francisca van Leen (1750 - 1813), uit welk huwelijk tussen 1776 en 1790 zeven kinderen werden geboren, waarvan Andries, geboren in Dordrecht op 2 april 1776, de oudste was. Geldelijk moet het de familie niet altijd voor de wind zijn gegaan. Op een lijst van debiteuren, welke van omstreeks 1813 dateert, komt Servaas Milort voor met een voor die tijd hoge schuld van f 1.051.8.—. De (onbekende) schuldeiser tekende hierbij in zijn boeken aan, dat hier maar eens over gesproken moest worden met de wijnkoper Milord op de hoek van de Kerkstraat. Ten aanzien van zijn crediteur staat genoteerd: „S. Milort, een oud man met een blinde vrouw, woond op een kamer naast de Nieuwe Kerkstraat, werd onderhouden door zijn zoon, een schoenmakers

knecht (dit was Egidius) en zijn dogter, een naaijster (óf Margareta óf Maria Catharina). Zegd geen vaste bezittingen meer te hebben. Milort, de juwelier, is ook zijn zoon".⁶

Andries, de juwelier, woonde in Dordrecht resp. op de Rietdijk, in het Melkpoortje en in de Voorstraat. In 1816 diende hij bij het stadsbestuur een request in om toestemming te verkrijgen voor het plaatsen van 2 glazen kasten voor zijn winkel in de Voorstraat. Zijn beroep omschrijft hij dan als graveur en kunstwerker. De door hem gebruikte meestertekens zijn: 1) AM in rechthoekig schild, 2) M in ruitvormig schild en 3) een kruisje in vierkant geplaatst in schuine richting.⁷

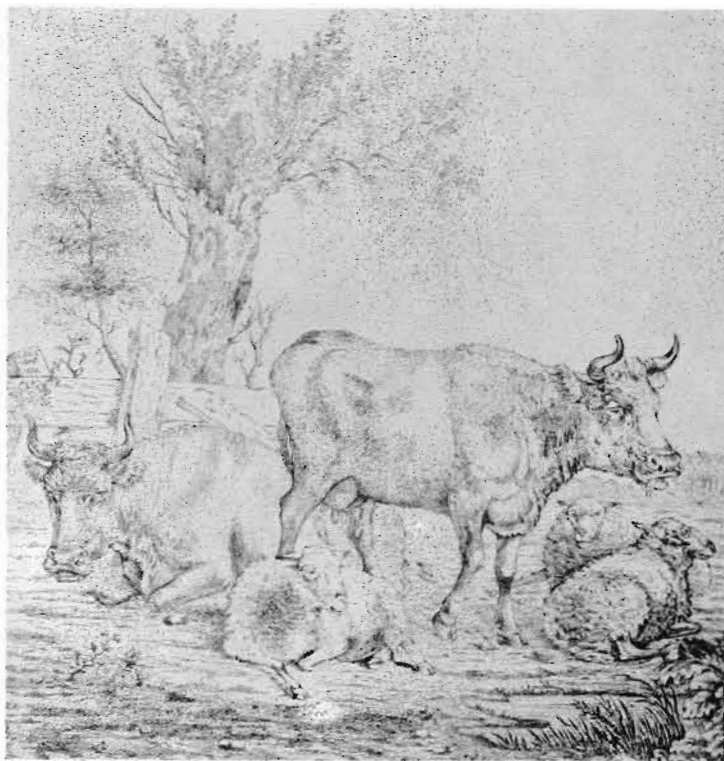
In de Liste Civique van 1811 heet Andries „jouaillier”⁸, in de Dordtse Kohieren van Patentrecht van 1824 en 1827 wordt hij vermeld als winkelier en byouteriewerker⁹, terwijl hij in de Staat van Bevolking van 1826 voorkomt als „kunstwerker”.¹⁰

Op 7 september 1799 trouwde Melort in Dordrecht met de op 5 november 1770 in Terheijden geboren Maria van Breemen. Uit deze eerste echt werden tussen 1800 en 1809 vijf kinderen geboren. Maria overleed op 7 maart 1830. Na korte tijd huwde Melort op 15 december van datzelfde jaar met de omstreeks 46-jarige Antonia Johanna de Rot.

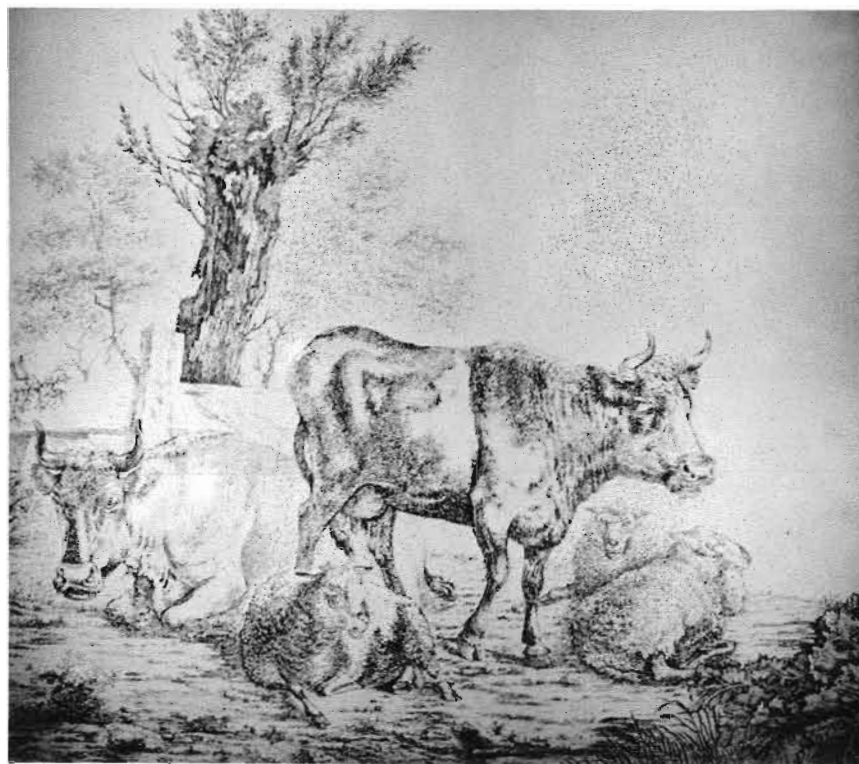
De Bredase periode.

Eind 1836 vestigde Melort zich in Breda. Op 6 maart 1837 werd met ingang van 1 mei voor de tijd van 6 jaar een huurovereenkomst getekend voor het bovenkwartier van het de stad in eigendom toebehorend huis, staande op de Boschstraat bij de Poort. Dit was het huis „De Drie Snoecken” aan de Korte Boschstraat wijk D nr. 307 (dit was pand nr. 7, dat omstreeks 1975 afgebroken is). Dit bovenkwartier bestond uit drie kamers, keuken en zolder, terwijl Melort recht had op het gebruik van de pomp en de bleek van het benedenhuis. De huur werd vastgesteld op vijf en negentig gulden per jaar.¹¹

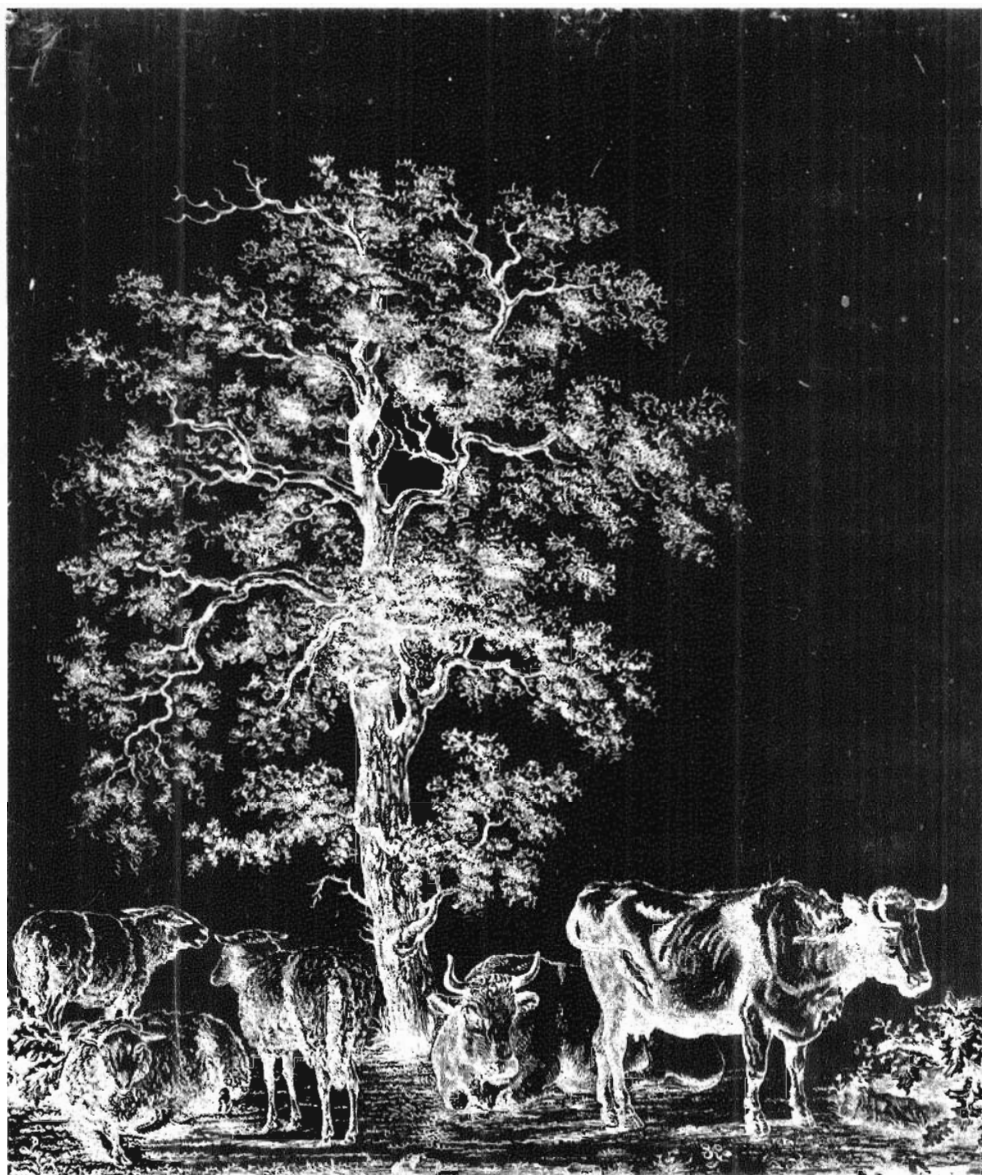
Wij moeten aannemen, dat Melort hier alleen met zijn tweede vrouw heeft gewoond, althans van zijn kinderen uit het eerste huwelijk, waarvan de jongste in 1837 trouwens al 28 jaar is, vinden wij in Breda geen enkele aantekening. Hun gezamenlijk verblijf in Breda is overigens maar

37. Ruit met een landschap met koeien en schapen.
 Gesigneerd A. Melort, 1 april 1834.
 Afmeting $40\frac{1}{2} \times 31$ cm.
 Rijksmuseum, Amsterdam.

38. Ruit met een landschap met koeien en schapen naar Paulus Potter (?)
 Gesigneerd A. Melort.
 Afmeting $36,2 \times 32,5$ cm.
 The Corning Museum of Glass, Corning, New York.

39. Ruit met afbeelding naar A. van Ostade.
Gesigneerd A. Melort 1838.
Afmeting 32.8 x 36 cm.
Victoria and Albert Museum, London. Buckley Collection nr. 396.

van korte duur geweest: dat zelfde jaar overleed Antonia op eerste Kerstdag.

Melort is bijna 63 jaar oud als hij te Breda op 13 maart 1839 voor de derde maal trouwt en wel met de 26-jarige Maria van Etten uit Lage Zwaluwe. Uit dit huwelijk werden tussen 1840 en 1846 nog drie dochters geboren. Nadat Melort per 1 mei 1842 ontslagen was van de verdere huur van het door hem bewoonde bovenkwartier¹² verhuisde het gezin naar het huis „De Drie Mollen”, gelegen aan de Boschstraat wijk A nr. 586 (thans nr. 44), alwaar men bleef wonen tot aan het vertrek naar Den Haag in mei 1849.

*'s Lands Kantoor van Waarborg der Gouden en Zilveren Werken te Breda.*¹³

Vanaf 1837 vinden wij Andries Melort in het Bredase Patentregister¹⁴ vermeld als goud- en zilversmid. Van 1841 tot en met 1846 heet hij goud- en zilversmid, winkelier en zegel- en stempelsnijder. Daarna, tot aan zijn vertrek naar 's-Gravenhage in 1849, alleen nog winkelier en goud- en zilversmid.

Vroeger waren goud- en zilversmeden lid van het desbetreffende gilde, hetwelk was belast met de keuring van de door hun leden vervaardigde werken. In Breda had dit gilde op 2 december 1552 van de Prins van Oranje, als Heer van Breda, een ambachtsbrief gekregen.¹⁵ Nadat de Staatsregeling van de Bataafse Republiek van 1798 had bepaald, dat de gilden ontbonden moesten worden,¹⁶ werd op 21 juli 1800 een nieuwe regeling voor de keuring van gouden en zilveren werken uitgevaardigd voor de Bataafse Republiek. Tijdens het Koninkrijk Holland werd de „Wet op het verwerken, invoeren en verkopen van Gouden en Zilveren Werken, mitsgaders den Ophef der Belasting op dezelve” ingevoerd.¹⁷ Deze wet van 11 maart 1807 werd bij K.B. van 25 juni 1807, nr. 28, in werking gesteld. Na de inlijving bij Frankrijk in 1810 werd hier te lande op 1 maart 1812 het Franse systeem ingevoerd, zoals dit was vastgelegd in de wet van 19 Brumaire an 6 (9 november 1797).

Na de bevrijding werd bij K.B. nr. 8 van 26 december 1813 bepaald, dat „de bepalingen ter verzekering van het regt van Waarborg over de

gouden en zilveren werken" volgens de laatste wetten en reglementen provisioneel in gebruik zouden blijven, in afwachting van een nieuwe waarborgwet.

Bij de wet van 11 juli 1814 nr. 28 werden de Raden en Generaal Meesters der Munt te Utrecht aangewezen om toezicht te houden over alle kantoren. Breda werd speciaal door de Souvereine Vorst aangewezen vanwege zijn ligging aan de traverse van Amsterdam over Antwerpen naar Parijs¹⁸ en om het nut, dat dit kantoor als eerste grens-bureau voor wat betreft de controle van de buitenlandse handel kon uitoefenen.¹⁹

Het kantoor Breda werd ingesteld met ingang van 1 mei 1814 en werd volgens een kennisgeving aan de Burgemeester van Breda van 4 juli op 29 juni 1814 geopend. Het rayon bestond uit de gemeenten: Etten, Oudenbosch, Roosendaal, Steenberg, Willemstad, Klundert, Zevenbergen, Geertruidenberg, Oosterhout, Rijsbergen, Zundert en Bergen op Zoom. Hoofd van dit kantoor, in de rang van controleur, was A. A. Pasteur, bij zijn werk terzijde gestaan door de essaieur (keurmeester) H. J. Gillemans. Nadat terzake enige moeilijkheden waren opgelost - Utrecht verlangde, dat het kantoor op het stadhuis gevestigd zou worden, doch hiervoor was geen plaats - werd de Waarborg, evenals in de tijd van koning Lodewijk, ondergebracht in twee vroegere provenierswoningen, toebehorend aan het Oude Mannen Gasthuis op de Boschstraat. De ingang lag aan de Pasbaan, met zicht op de stadswallen.²⁰

Andries Melort werd op 18 oktober 1836 in het Register van Werkmeesters (deel 2 onder nr. 30) ingeschreven met als meesterteken de hoofdletter M met daar doorheen van rechts naar links een pijl in zowel een zeskant als een vierkant als contour. Hierbij werd vermeld, dat de afslag van de tekens had plaatsgevonden op insculpatieplaat onder nr. 63. Bij een recente afslag van deze plaat is gebleken, dat de pijl in beide tekens van links naar rechts door de letter M loopt. Sterk vergroot geschetst aldus:

In het bovengenoemde register staat verder vermeld, dat door Melort kleine gouden en zilveren werken werden vervaardigd en dat hij tevens kashouder was, dat is winkelier met een uitstalkast. Het meesterteken werd op 8 juni 1849 vernietigd in verband met zijn vestiging in 's-Gravenhage.

Het werk van Melort.

De Bredase activiteiten van Melort zijn redelijk wel te volgen aan de hand van de verslagen in de Bredasche Courant. Wij zagen reeds, dat hij bij gelegenheid van de entrée van de Koning herdenkingspenningen had vervaardigd. Uit het desbetreffende bericht blijkt bovendien, dat hij zich in de stedelijke samenleving reeds een bepaalde renommee had verworven.

In 1839 bevond zich de tsarewitsj - de latere tsaar Alexander II (1818-1855-1881) - in ons land als gast van zijn oom en tante, de Prins en Prinses van Oranje. Na in Den Haag zijn 21ste verjaardag te hebben gevierd werd te zijner ere begin mei op de Kempsche heide onder Tilburg een grote wapenschouw gehouden onder bevel van de Prins-Maarschalk. Onder de meer dan tachtig gasten waren tegenwoordig de Erfprins en de prinsen Alexander en Hendrik, de prinsen Wilhelm en Frederik van Pruisen en de generaal Bernhard Karel hertog van Saksen-Weimar. In het hoofdkwartier te Tilburg werd Melort de gelegenheid geboden de Russische troonopvolger een fraai gestipt horlogeglas aan te bieden, voorstellende tsaar Peter de Grote in krijgsmansuitrusting. Als gebruikelijk werd dit beloond met een vorstelijke gift.²¹

Hierdoor aangemoedigd vervaardigde Melort nu een gestipt ruitje naar een tafereel van Van Ostade, voorstellende een pleisterplaats met herberg, kar en paard, landschap, vee en boeren.²² Vervolgens wendde hij zich in november 1839 met een adres tot de Koning met verzoek dit glas te mogen aanbieden en . . . om zich voortaan hofgraveur te mogen noemen. Wat het laatste verzoek betrof sloot de Hofcommissie zich aan bij het afwijzend advies van de Minister van Binnenlandse Zaken, daar de verlangde titel niet meer buiten de hoofdstad of de residentie werd verleend. Verder liet de Koning zich, na bekomen inlichtingen van de Gouverneur der Provincie Noord-Brabant en van de Directeur van het

Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden, de aanbieding van het kunstvoorwerp welgevallen, zulks met de bepaling, dat het glas in het eerder genoemde Kabinet geplaatst zou worden. Aan Melort moest - ten laste van de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken - een bedrag van honderd gulden overhandigd worden.²³

Uiteraard kreeg deze voor Melort zo gunstige beschikking de nodige publiciteit. Niet alleen verkreeg de kunstenaar hierdoor verschillende bestellingen van de vaderlandse kunstkabinetten, doch tevens hoopte men, dat deze hier vroeger te lande met zoveel roem beoefende kunstvorm opnieuw tot leven gebracht zou worden.²⁴ Wij komen straks op de techniek van het stippen van glazen nader terug.

Uit datzelfde jaar 1839 is ons nog bekend, dat Melort aan de luitenant-generaal bij de generale staf, Anthonie Willem Hendrik Nolthenius de Man (1793-1842), een gestipt horloge-glas met een voorstelling van een zwaan en een eend schonk. Volgens een mededeling in diens handschrift, tezamen met het glas in een palmhouten doosje, werd het stuk „door den kunstdraaijer Graveur, en Huiswerker A. Melort in 1839 aan mij vereerd, NDM”.²⁵ Afbeelding 41.

Na het succes met de gedenkpenningen voor de Bredase erewachten besloot kennelijk de directie van het Teekeninstituut te Breda ook van de diensten van Melort gebruik te maken. Bij de plechtige uitreiking van erepenningen en loffelijke getuigschriften in het lokaal van de Stads-Armenschool op 19 mei 1842 aan de meest gevorderde kwekelingen van het in hetzelfde gebouw gevestigde instituut, waren de medailles gegraveerd door „onzen verdienstvollen stadgenoot Melort”.²⁶

Uit het bovenstaande zal inmiddels duidelijk zijn geworden, dat Melort zich tot graveur had ontwikkeld, een ontwikkeling die in zoverre normaal was, dat graveurs van oorsprong meestal goudsmid, zilversmid of wapensteensnijder waren. In 1842 wordt echter een nieuwe activiteit gesignaleerd en wel de vervaardiging van kunststukken in miniatuur. De Bredasche Courant van 14 april 1842 vestigde de aandacht van haar lezers op de vele kunststukken „welke ieder liefhebber dagelijks bij onzen stadgenoot kan bezichtigen en koopen” en wijst dan in het bijzonder op de volgende curiosa:

„No. 1. *Een Zilveren Vingerhoed*, waaronder geplaatst is een van

yvoor gedraaide Vaaspot. De deksel hiervan afnemende vindt men daarin 9 kegels en 2 ballen.

No. 2. *Een halve Cent*, welke geopend zijnde, een zilveren medaille met het portret van den keizer van Oostenrijk bevat.

No. 3. *Een yvoren Eikeltje*, opengeschroeft wordende, bevat deze twee ronde balletjes, welke door een goudsche pijpsteel kunnen rollen; deze balletjes kunnen nogmaals geopend worden, om nog twee kleiner te voorschijn te brengen.

No. 4. *In een Okkernoot*, bevinden zich 3 Vierkante dobbelsteenen.

No. 5. *In een Rijstekorrel*, een geheel vrouwenbeeld van het hoofd tot de voeten onder een Glazen Stolp.

No. 6. *Een affuit* met een goud stuk er op, benevens voorwagen en langen boom, welk rijtuig op 4 wielen, door eene vloot wordt voortgetrokken.

No. 7. *In een bakerspeldeknoop*, een vliegend vogeltje van haar.

Dat de Heer *Melort* op zijn 66 jarigen leeftijd zonder microscoop nog even kunstkeurig als vroeger graveert, heeft hij bewezen, door het graveren op den Cirkel van een engelsch Potlood, van een Wapen-Cachet met een Schild, waarin Halve Maan, zes Sterren en een Leeuw”.

De krant besloot haar bericht met de mededeling, dat de kunstenaar onlangs ook de Koning van Pruisen een gestipt horlogeglas met het portret van Von Blücher had aangeboden, waarvoor hem een bewijs van aanmoediging was toegezonden. Dit was bij gelegenheid, dat Frederik Wilhelm IV (1795-1840-1861), terugkomend van de doopplechtigheid van prins Albert Eduard in Londen en op weg naar Den Haag, op 5 februari de nacht in Hôtel des Flandres²⁷ had doorgebracht.²⁸

Melort moet in die tijd, niettegenstaande zijn hoge leeftijd, hard hebben gewerkt. Wij vinden het althans verbazingwekkend om, een half jaar na de laatste opsomming van curiosa, het volgende bericht in de Bredasche Courant van 16 oktober 1842 aan te treffen.

„Met genoegen vernemen wij dat aan onzen stadgenoot A. Melort, van hooger hand vergunning is verleend tot het verloten van eenige door hem vervaardigde kunststukken. Het getal der loten en Prijzen is bepaald op dertig stuks; de prijs van ieder lot op Tien Guldens.

De voorwerpen bestaan in de volgende:

- No. 1. Eene Glasgravure voorstellende: *De verkooping van Joseph aan de Ismaëlitien.*
- „ 2. Eene dito — *Een Os en Schapen. Naar Potter.*
- „ 3. Eene dito — *Een Stier aangevallen door drie Honden.*
- „ 4. Eene dito — *Een Tabaksrooker bij kaarslicht. Naar Schalke.*
- „ 5. Eene dito — *Een Koeitje en Schapen. Naar Berghem.*
- „ 6. Eene dito — *Eene Oesterpartij.*
- „ 7. Een Horlogieglas, waarop *eene Zwaan met hare Jongen* is gestipt.
- „ 8. Een dito op hetwelk gestipt is: *Eene Kat die eene muis vangt.*
- „ 9. Een Bokaal waarop gestipt is: *Eene Vrijagie en een Huwelijk.*
- „ 10. Een Schilderijtje van Haarwerk, voorstellende: *Eene mand met Bloemen.*
- „ 11. Een dito „ — *Eene hoorn van Overvloed.*
- „ 12. Eene Ivoren met schildpad gevoerde manssnuifdoos, waarop onder glas *een bouquet Bloemen* van haarwerk is gebragt.
- „ 13. Eene Ivoren Nederlandsche Ellemaat.
- „ 14. Een doorluchtig gedraaid ivoren Pepermunt-doosje met Rosetwerk.
- „ 15. Een van ivoor gedraaid Ovaal-Doosje, als mandewerk, met een zilver verguld scharnier.
- „ 16. Een van ivoor gedraaid Theebusje.
- „ 17. Een van ivoor gedraaide Eikel, waarin zich twee ineensluitende balletjes bevinden, die door het gaatje van eene Goudsche pijpensteel kunnen rollen.
- „ 18. Een zilveren Vingerhoed op een Voetje, waarin, na open geschroefd te zijn, zich bevindt een van ivoor gedraaid Faaspotje, in hetwelk *twee zeskante dobbelsteenen* zijn.

- „ 19. Eene *Okkernoot* met zilveren scharnier, waarin zich *twee vierkante dobbelsteenen* bevinden.
- „ 20. Eene *Kersenpit* als kistje gemaakt, waarin zich bevinden *zes dozijnen zilveren lepels*.
- „ 21. Een besneden *Paarlamoeren Hoorn* om bloemen in te zetten.
- „ 22. Een van een' *Zeehoorn* gemaakten *Inkt- en Zandkoker*.
- „ 23. Een ovaal zilveren *snuifdoosje*, met een' *paarlamoeren deksel*, waarop gegraveerd is: *eene Hollandsche Keukenmeid*.
- „ 24. Eene zilveren *bonbondoo*s met een *perlamoeren bodem* en met *figuren gedraaiden deksel*.
- „ 25. Een sterk vergrootend *glas* in 't *schildpad* met *zilver gemonteerd*.
- „ 26. Een *paarlemoeren Handje* met een *zilveren Cachet*.
- „ 27. Eene gegraveerde *Tabaksdoos* met *eene Patrijzen jagt*.
- „ 28. Een van *kokosnoot* gedraaid *bekertje* met een *Doorluchtig gedraaid ivoren Voetje*.
- „ 29. Een op *paarlemoer* gegraveerd *Schilderijtje*, voorstellende: *eene groenmarkt met drie Vrouwtjes bij een' kruiwagen met groenten*, en
- „ 30. Eene *nieuw Zilveren Tabaksdoos*, waarop *de Landbouw* is gegraveerd.”

Vermoedelijk hadden zijn inkomsten geen gelijke tred gehouden met zijn activiteiten, althans begin juli 1842 had Melort zich met een adres tot de Koning gewend waarin hij deze om toestemming verzocht om een loterij te mogen houden.²⁹

Het request van Melort werd met een *appointement* van de Koning van 9 juli 1842 gerenvooid naar de Minister van Financiën,³⁰ waarna het via de Gouverneur der Provincie Noord-Brabant op 2 augustus op het bureau van de burgemeester van Breda terecht kwam.³¹ Na bespreking in een vergadering met de wethouders werd aan de gouverneur een gunstig advies uitgebracht „uit aanmerkings eensdeels, dat zijn bijzonder kunsttalent alle aanmoediging verdient, en ten anderen, dewijl wij redenen hebben te veronderstellen, dat werkelijk zijn financiële omstandigheid niet favorable is, waarom wij ook vermeenen, dat er tevens termen

zouden bestaan, om hem de daarop loopende kosten te remitteren." Men deelde verder mede, dat het ging om een dertigtal, reeds aan B. en W. overhandigde voorwerpen, dat er evenveel loten zouden zijn, dus geen nieten, dat de prijs van ieder lot bepaald was op f 10,—, waarvan er reeds 24 waren verkocht. Uit dit schrijven van B. en W. aan de gouverneur blijkt ook, dat Melort zich met de hoop vleide, dat het Z.M. „als erkend voorstander van kunsttoefeningen" zou behagen, de resterende zes loten af te nemen.³²

Op 29 augustus werd Melort de gevraagde vergunning verleend, nadat de gouverneur aan de burgemeester de Resolutie van de Minister van Financiën van 19 augustus 1842 nr. 92, Afdeling Registratie, had toegezonden.³³ Aan de toestemming waren de volgende voorwaarden verbonden: er mochten geen geldprijzen worden uitgelooft; de loten moesten van zegels van 15 cent worden voorzien; het op te maken proces-verbaal zou onderhevig zijn aan een recht van registratie van twee ten honderd van de onzuivere opbrengst en alle rechten en kosten moesten door de verloter gedragen worden.

Met Melort, die inmiddels de resterende zes loten had weten te plaatsen, werd overeengekomen, dat de verloting op het stadhuis zou plaats hebben en wel op een woensdag, des morgens om elf uur en ten overstaan van de commissaris van politie, A. van der Pluijm. Twee weesmeisjes van het Gereformeerd Arm-Kinderhuis zouden uit twee identieke bussen de papiertjes trekken, de een met de nummers van de loten, de ander met de nummers van de prijzen. De commissaris zou van dit alles aantekening houden en later hiervan een proces-verbaal maken.³⁴ Wel was nog in een vergadering van B. en W. besloten, dat „ter verzekering der belangen zoo der deelnemers als van 's Rijks Schatkist" Melort een solvabel persoon moest opgeven, die tot een bedrag van f 320,— borg zou zijn.³⁵

Alles gebeurde als overeengekomen. De verloting had 16 november 1842 plaats en na afloop kon de commissaris een keurig proces-verbaal inleveren. Aan de voet hiervan staat met potlood geschreven: „op den 30 Nov. 1842 de acte van borgtogt van J. van den Goorbergh aan de Heer Melort ter hand gesteld."

Het interessantste voor ons is natuurlijk om te weten wie nu de

40. Een ruit met een dorpsherberg naar A. van Ostade.
Gesigneerd A. Melort 1839 te Breda.
Afmeting 39 x 47 cm.

Rijksmuseum, Amsterdam. Inv. N.M. 293.

41. Horlogeglas met voorstelling van een zwaan en een eend: „door den kunstdraaijer Graveur en Huiswerker A. Melort in 1839 aan mij vereerd. NDM”
Diameter 5 cm.

Particuliere collectie.

42. Ovaal met afbeelding van vier amoretten.
Gesigneerd A. Melort 1839.
Diameter 6,7 cm., hoogte 8 cm.

Kunstmuseum, Düsseldorf. Inv. nr. 1940-215.

43. Medaillon van roseachtig getint glas, versierd met een man, gezeten aan een tafel, waarop een kruik staat, met een glas in de hand, gestipt.
1e helft 19e eeuw. Gestipt door A. Melort?
Hoogte 9 cm.
Gemeentemuseum, Den Haag. Inv. nr. OG-16-54.

44. Ovaal medaillon met een drinkende boer.
Gesigneerd A. Melort 1840.
Afmeting 8,5 x 7 cm.
Rijksmuseum, Amsterdam. Inv. K.O.G. 38 (1589).

45. Ruit met de voorstelling van Frederik II van Pruisen te paard (naar Chodowiecki).
Gesigneerd A. Melort, 1849.
Afmeting 41,3 x 34 cm.

Particuliere collectie.

kopers van deze rariteiten waren en gelukkig heeft de commissaris met dit verlangen rekening gehouden. Aan het proces-verbaal was de hierna volgende lijst gehecht.³⁶

Staat houdende opgave der Kunstvoorwerpen van Andries Melort te Breda, welke op heden den 16 November 1842, ten Stadhuize aldaar zijn verloot, en vermelding der Namen van de Heeren Deelnemers, aan wien dezelve zijn te beurt gevallen.

Namen der Deelnemers aan wien de Loten zijn gedistribueerd.	Benaming van het Kunstvoorwerp hetgeene op elk nummer is gevallen.
(22) 1. L. van der Voort Pieck, te 's Bosch.	De grote zeehoorn intkoker.
(16) 2. A. van Rijckevorsel te idem.	het ijvoren theebusje.
(20) 3. Timmers Verhoeven te Dordrecht.	de kersepit met lepels.
(7) 4. Kivits, Advocaat te 's Bosch.	het orlogeglas met de zwaan.
(28) 5. Mr. Loke, Regter te Breda.	het kokesnote bekertje.
(21) 6. A. Zegers te idem.	de zeehoorn parlamoor.
(14) 7. J. Ingenhousz te idem.	het ijvooren pepermintdoosje met rozet.
(29) 8. A. Preuijt, Predikant te Oudenbosch.	het perlemoere schilderijtje met groenwage.
(12) 9. J. H. van Bolhuis te Breda.	de ijvoren snuifdoos met haarwerk.
(10) 10. A. C. Groeneveld te Raamsdonk.	de van haar gewerkte bloememand.
(5) 11. W. Breekpot te Breda.	een pissende koe.
(15) 12. C. H. van Bolis van Schiedam.	het ovaal mande doosje van ijvoor.
(17) 13. C. J. L. Pichor Leipinasse te 's Bosch.	de ijvoren eekel met balletjes door 1 pijpsteel.
(4) 14. Roodhaan te Amsterdam.	de tabaksroker op glas.
(26) 15. O. E. Hoeufft te Breda.	het ijvoren handje met cachetje.
(9) 16. L. van Lingen te idem.	het porter bierglas.
(-) 17. P. N. Jansens, colonel te idem.	de ebbenhouten wandelstok.
(19) 18. H. W. van Grasveld te 's Bosch.	de ockernoot twee vierkante dobbelsteenen.
(18) 19. P. J. van den Goorbergh te Breda.	de zilvere fingerhoed.
(-) 20. Lelieveld, Kapitein te Bergen op Zoom.	perlemoere pepermintdoosje.
(8) 21. Jonkheer H. de Grez te Breda.	het horlogieglas met de kat en de muis.
(11) 22. Generaal Baron van Geen te idem.	de van haar gewerkte horen van overvloed.
(6) 23. J. J. Pennock te Dordrecht.	de oesterpartij op glas.
(23) 24. Mr. J. H. C. J. de Rooij, Burgemeester te Breda.	het perlemoere doosje met de keukemeid.
(3) 25. J. Desemond te Breda.	de stier aangevalle door drie honden.
(2) 26. J. Smith te Breda.	de os met schapen op glas.
(13) 27. A. Melort	de ijvoren ellemaat.
(25) 28. M. Baesjou te Breda.	het vergrootglas.
(1) 29. A. D. Schinkel te 's Hage.	de verkoping van Joseph op glas.
(-) 30. Wap te 's Hage.	het perlemoere kruis.

De tussen () gezette nummers corresponderen met de nummers op de lijst als gepubliceerd in de Bredasche Courant van 16 oktober 1842. De daarin genoemde nummers 24, 27 en 30 zijn niet verloot. Daarvoor in de plaats lootten kolonel Jansens een ebbenhouten wandelstokje met een gesneden kop, voorstellende Isegrim, kapitein Lelieveld een zilveren bonbondoos met een met figuren gedraaide paarlemoeren bodem en deksel, en dr. Jan Wap een paarlemoeren kruis „met twee sleutels doorvluchtig gewerkt”.

Wat leert ons deze lijst? Duidelijk blijkt dat de Bredase „haute bourgeoisie” niet verstek heeft laten gaan. Waarom? Als men de waarde van de rariteiten - in de juiste betekenis van het woord „zeldzaamheden” of „merkwaardigheden” - kende, waarom liet men het dan, zo kort na het eerder gesignaleerde krantenbericht, op een verloting aankomen? Wij geloven, dat er hier weer sprak is van een caritas, waartoe de goeden in die tijd zich gedrongen voelden. Verder toont de lijst aan, dat van de 30 kopers er 15 uit Breda en 14 van elders kwamen, terwijl Melort toch kennelijk met een lot is blijven zitten. Rijst de vraag: hoe zijn de loten aan de man gebracht? Vermoedelijk niet door Melort zelf, die wel niet zoveel vooraanstaanden in den lande gekend zal hebben. Dus weer door iemand, die zich graag voor een in nood verkerende medemens wilde inspannen?

Wat bracht nu deze loterij, waaraan een koning, een minister, een gouverneur, de burgemeester en wethouders en alle hierbij ingeschakelde ambtenaren en schrijvers van juli tot november aan te pas gekomen waren, 's Rijks Schatkist op? Welgeteld de twee ten honderd van f 300,—, vermeerderd met 38% opcenten plus 30 zegels van 15 cent, makende een totaal generaal van f 12,78! Om enig inzicht te hebben in de betekenis van de opbrengst voor Melort moge dienen, dat dát jaar de vier klerken ter secretarie van f 50,— tot f 150,— per kwartaal verdienden.

Voor het jaar 1843 vonden wij slechts het volgende bericht in de Bredasche Courant van 13 augustus:

„Breda, den 12den Augustus.

Onze stadgenoot, de als kunstwerker sedert veertig jaren met roem bekende heer ANDRIES MELORT, van wien vroeger eene keurige glasschilderij naar OSTADE in 's Rijks kabinet van zeldzaamheden is geplaatst, ontving dezer dagen van Z.M. den Graaf van Nassau, alsmede van H.K.H. prinses Frederik der Nederlanden, vereerende blijken der hooge tevredenheid dier Doorluchtige Personaadjen, over een kunstwerk, hun door den bekwamen vervaardiger aangeboden.

Naar men verneemt heeft Z.K.H. de Prins van Oranje in de

afgelopen week den heer MELORT mede een vleijend blijk geschonken van Hoogstdezelfs belangstelling in 's mans vernuftigen kunstarbeid, en zulks ter gelegenheid der aanbieding van eene alleraardigst bewerkte glasschilderij, nu laatstelijk door den reeds hoog bejaarden kunstenaar gegraveerd".³⁷

In 1844 werd hem door „De Vereenigde Kommissie tot regeling der Tentoonstelling van Kunstvoortbrengselen door levende Nederlandsche Meesters te Amsterdam" toegestaan zijn „boetdoende Magdalena, in paerlemoer" in te zenden. Op deze jaarlijkse tentoonstelling werden de „voortbrengselen" van de belangrijkste schilder-, teken-, graveer-, bouw- en beeldhouwkunstenaars getoond.³⁸

Vertrek naar Den Haag.

Op 18 mei 1849 vestigde Andries Melort zich met vrouw en drie dochters in de zogenaamde Hofpoort, wijk K. nr. 60 in Den Haag, alwaar zijn zoon Martinus als hoefsmid bij de rijdende artillerie in garnizoen lag. Enige maanden later, meer dan 73 jaar oud, kwam hij hier op 9 september te overlijden.³⁹ In zijn testament, te Breda op 26 oktober 1844 voor notaris mr. Frederik Revixit van Naerssen verleden, had hij zijn huisvrouw Maria van Etten als enige en algehele erfgename aangewezen terwijl Johannes Jacobus Pennock, koopman te Dordrecht, als executeur-testamentair werd aangewezen.⁴⁰

Het stippen met de diamant.

Het is hier niet de plaats om de geschiedenis van het versieren van glazen - drink- of anderszins - te beschrijven. Daarover bestaat goede lectuur.⁴¹ In verband met ons onderwerp echter in het kort het volgende.

In de hele 17e eeuw werden in Nederland glazen versierd door *diamantgravure*, waarbij met een diamant lijnen werden getrokken. In de tweede helft van die eeuw komt, naar Duits voorbeeld, langzaam een techniek in de mode, waarbij het glas langs een sneldraaiend wielje werd bewogen. Men noemt dit de *radgravure*.⁴² In de eerste helft van de 18e eeuw ontwikkelde zich speciaal in Holland de techniek van het

stippen met de hand door middel van een op een stift gemonteerde diamant, de *stippelgravure*. Hoewel de techniek op zich ouder is, werd deze omstreeks 1720 door Frans Greenwood in de mode gebracht, geïnspireerd op de zwarte kunst prenten. In plaats van lijnen te trekken werden, dichter of verder van elkaar (vergelijkbaar met het raster van een krantenfoto), kleine stipjes in het glas gegraveerd. Deze wijze van graveren maakte grote opgang en verwierf een wereldvermaardheid. De meest bekende stippelgraveur uit de 18e eeuw was David Wolff (1732 - 1798).

Beoordeling van het werk van Melort.

Waar wij zelf ons niet aan een beoordeling van het werk van Melort durven wagen, hebben wij hiertoe drs. P. C. Ritsema van Eck, conservator van het glas van het Rijksmuseum in Amsterdam bereid gevonden. Wij laten het door hem geschrevene in extenso volgen:

„Een waarde-oordeel over een kunstenaar is, gezien de subjectiviteit van de beoordelaar, altijd een hachelijke zaak. Werd tot voor kort de kunstnijverheid uit de 19e eeuw nog vaak verguisd, op het ogenblik vindt een herwaardering en wellicht een overschatting van die periode plaats.

U vraagt mij nu een waarde-oordeel over het werk van A. Melort. Welnu, ik zou daar het volgende over willen zeggen:

Samen met de wat later werkende glasgraveur D. Henriques de Castro vormen A. Melort en zijn zoon S. J. Melort de laatsten die deze typisch Nederlandse kunst beoefenden. Het werk van de beide Melorts ademt een romantische sfeer, kenmerkend voor de periode 1820-1850. Als voorbeeld dienden veelal 17de eeuwse voorstellingen.

Hoewel hun werk het niveau van veel graveurs uit de 18de en 17de eeuw mist, is het zeer zeker de moeite waard. Zij waren technisch zeer bedreven in hun vak. Hun, voor ons idee misschien wat zoetige, voorstellingen geven een goed tijdsbeeld uit de periode van de Romantiek, waarin zij tenslotte leefden”.

Teruggevonden werk van Andries Melort.

Om zoveel mogelijk werk van Melort terug te vinden hebben wij een enquête gehouden onder 43 musea, in Nederland (29), België (5), West-Duitsland (4), de D.D.R. (1), Groot-Brittannië (1), Italië (1), de U.S.S.R. (1) en de V.S.A. (1), die óf glas- óf zilvercollecties bezitten of beheren. Daarnaast werden, hetgeen om voor de hand liggende redenen zeer moeilijk is, zoveel mogelijk particuliere collectionneurs aangeschreven. Het resultaat is ontmoedigend. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit, dat de door de Bredasche Courant opgesomde curiosa waarschijnlijk allemaal verloren gegaan zullen zijn. Ook zal dit veelvuldig met het breekbare glas het geval zijn geweest, zoals bijv. de gehele collectie Pazaurek (zie Bijlage nr. 10), die tijdens een transport in de oorlog verloren is gegaan. Er zullen zich misschien nog stukken in particuliere collecties bevinden, die wij niet hebben kunnen ontdekken. Wat wij wel hebben kunnen achterhalen geeft o.i. toch een voldoende beeld van het werk van Melort, voor zover het althans het gestipte glas betreft. Het gaat om de volgende stukken, waarvan de glazen allemaal op één na, zijn gesigneerd.

1. 1802 – *Museum mr. Simon van Gijn, Dordrecht*: een zilveren soep-
lepel.⁴³ (zie Bijlage nr. 17).
2. 1818 – *Koninklijk Kabinet van Munten, Penningen en gesneden Ste-
nen, 's-Gravenhage*: 2 zilveren en 1 bronzen Kiezerspenning
Rijnland (voor de kiezers van de Hoofd-Ingelanden van Rijn-
land). (zie Bijlage nr. 3).
3. 1834 – *Rijksmuseum, Amsterdam*: een ruit met een landschap met
koeien, afm. $40\frac{1}{2} \times 31$ cm. Deze ruit is waarschijnlijk af-
komstig uit het museum boven de Beurs te Rotterdam, als
beschreven in Oud-Holland. (zie Bijlage nr. 5) Afbeelding 37.
4. 1838 – *Victoria and Albert Museum, Londen*: een ruit met afbeel-
ding naar A. van Ostade, afm. 32.8×36 cm. Afbeelding 39.
5. ? – *The Corning Museum of Glass, New York*: een ruit met een
landschap met koeien en schapen naar Paulus Potter (?),
afm. 36.2×32.5 cm. Dit is practisch dezelfde afbeelding als
nr. 3. Afbeelding 38.

6. 1839 – *Particuliere collectie*: horlogeglas met een voorstelling van een zwaan en een eend, diameter 5 cm. Afbeelding 41.
7. 1839 – *Kunstmuseum, Düsseldorf*: ovaal met afbeelding van vier amoretten, diameter 6,7 cm., hoogte 8 cm. Afbeelding 42.
8. 1839 – *Rijksmuseum, Amsterdam*: een ruit met een dorpsherberg naar A. van Ostade, afm. 39 x 47 cm. Afbeelding 40.
9. 1840 – *Rijksmuseum, Amsterdam*: ovaal medaillon met een drinkende boer, afm. 8,5 x 7 cm. Beschreven in Oud-Holland. (zie Bijlage nr. 5). Afbeelding 44.
10. ? – *Gemeentemuseum, Den Haag*: medaillon van roseachtig getind glas, versierd met een man, gezeten aan een tafel, waarop een kruik staat, met een glas in de hand, hoogte 9 cm. Dit is het enige stuk, dat niet door Melort is gesigneerd en het Gemeentemuseum zet dan ook bij de naam van de kunstenaar een vraagteken. Afbeelding 43.
11. 1841 – *Stedelijk Museum, Breda*: zes zilveren herdenkingspenningen (zie Bijlage nr. 6).⁴⁴
12. 1849 – *Particuliere collectie*: een ruit met een voorstelling van Frederik II, afm. 34 x 41 cm. Afbeelding 45.

Servatius Joannes Melort.

Tot besluit een enkele opmerking over de door Ritsema van Eck genoemde zoon van Andries. Het Rijksmuseum in Amsterdam heeft ook van hem een drietal gestipte ruitjes.

Over zijn levensloop weten wij alleen, dat hij op 28 april 1805 te Dordrecht is geboren en aldaar is getrouwd met Geertruyda Claren. Het echtpaar vertrok in januari 1833 eerst naar Den Bosch en in mei van datzelfde jaar naar Vught. Daar werd een zoon geboren, die twee maanden later, op 11 november 1834, in Amsterdam is overleden. Bij een ambtelijke controle op 29 januari 1852 wordt hij op zijn adres in de Stilsteeg te Amsterdam als afwezig opgegeven. Volgens Kramm (zie Bijlage nr. 2) werkte Servatius in 1855 in Utrecht, alwaar op het archief echter niets van hem bekend is. Wat er verder met Servatius Joannes en zijn gezin is gebeurd hebben wij niet kunnen achterhalen. Scheen (zie

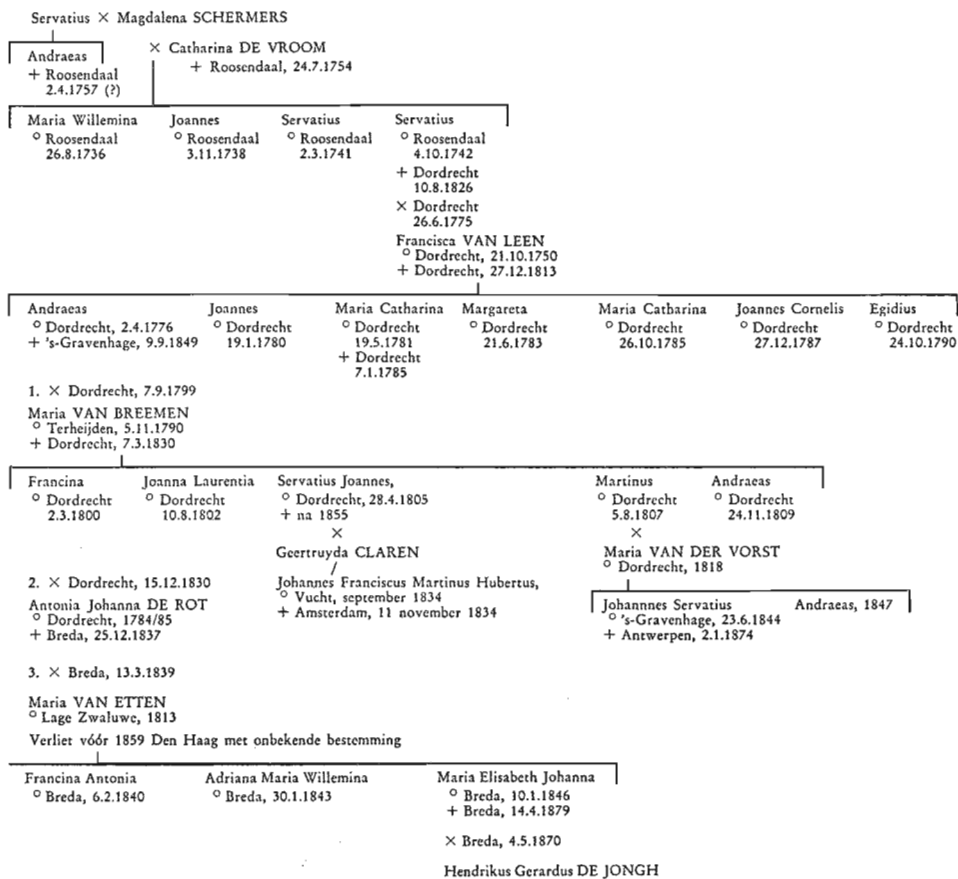
Bijlage nr. 16) verwacht in zijn Lexicon de zoon Servatius Joannes met de kleinzoon Johannes Servatius (1844-1874). Deze kleinzoon was geen kunstenaar doch, evenals zijn vader Martinus, een smid.⁴⁵

BIJLAGE

Literatuur met betrekking tot Andries Melort (1776 - 1849) en zijn zoon Servatius Joannes Melort (1805 - na 1855).

1. *De Navorscher* III (1883) Bijblad, CLXIII. Amsterdam, 1853.
2. C. Kramm, *De Levens en Werken der Hollandsche en Vlaamsche Kunst-schilders, Beeldhouwers, Graveurs en Bouwmeesters, van den vroegsten tot op onzen tijd*. Amsterdam, 1857-1861, deel IV, 1096-1097.
3. M. Th. C. Fl. N. Nahuys, *Histoire numismatique du royaume de Hollande sous le règne de S.M. Louis Napoléon*. 1858, 29-30, Pl. I, 6.
4. A. J. van der Aa, *Biografisch woordenboek der Nederlanden*, deel 12, 1e stuk, 1869, 564.
5. *Oud-Holland*, Tijdschrift voor Nederlandsche Kunstgeschiedenis, I (1883), 290.
6. J. Dirks, *Beschrijving der Nederlandsche Penningen*. Haarlem, 1889, deel 2, 12, nr. 584.
7. A. von Wurzbach, *Niederländisches Künstler Lexikon*, II (1910) 134.
8. *Der Cicerone*. Halbmonatsschrift für die Interessen des Kunstforschers & Sammlers, herausgegeben von dr. Georg Biermann, III (1911) 827 (afb.), 829. Leipzig, 1911.
9. *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*, deel IV, 1918, 967.
10. Gustav E. Pazaurek, *Gläser der Empire- und Biedermeierzeit*. Leipzig, 1923, 347.
11. U. Thieme en F. Becker, *Allgemeines Lexikon der bildende Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*. Leipzig, XXIV (1930) 369.
12. W. B. Honey, *Glass*. Londen, 1946, 136.
13. H. E. van Gelder, *Glas en Ceramiek*. Utrecht, 1955, 34.
14. J. Jantzen, *Deutsches Glas aus fünf Jahrhunderten*. Düsseldorf, 1960, 58.
15. W. Koonings, *De keuring van Goud en Zilver tijdens het Koninkrijk Holland*. Lochem, 1968.
16. P. Scheen, *Lexicon Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1950*. Den Haag, 1969-1970, deel 2, 34-35.
17. *Catalogus van de tentoonstelling „Dordrechts Goud en Zilver“*. Dordrecht, 1975, 50, 76, 120 (afb.).

FRAGMENT GENEALOGIE MELORT.-

AANTEKENINGEN

- ¹ Bredasche Courant, 25 april 1841.
- ² Bredasche Courant van 19 en 22 augustus 1841. In vitrine nr. 27 van het Stedelijk Museum te Breda liggen het model van de penning en vijf exemplaren met de namen van mr. J. H. van Mierlo, J. A. van der Burgh, mr. C. A. van Dam, A. F. J. Ingenhousz en A. H. Kuppens. Zie verder: J. Dirks, Beschrijving der Nederlandsche Penningen, deel 2, pagina 12, nr. 584. Haarlem, 1889.
- ³ Zie stamboom, samengesteld aan de hand van gegevens van het Rijksarchief in Noord-Brabant, de Gemeentelijke Archiefdiensten van Roosendaal, Dordrecht, Breda, 's-Gravenhage, Antwerpen, 's-Hertogenbosch, Amsterdam en Utrecht en het Streekarchivariaat in de Kring Oosterhout. De gegevens van W. J. F. Juten in *Taxandria* I (1894) 2 en XI (1904) 286 zijn niet geheel juist.
- ⁴ GA Dordrecht, Stadsarchief 3-4, inv.nr. 1977.
- ⁵ GA Dordrecht, Stadsarchief 6, inv.nr. 169, 734.
- ⁶ GA Dordrecht, Oud Rechterlijk Archief, inv.nr. 1354.a.
- ⁷ W. Koonings, *De keuring van Goud en Zilver tijdens het Koninkrijk Holland*. Lochem, 1968.
- ⁸ GA Dordrecht, Stadsarchief 1795-1811, inv.nr. 169, B 234.
- ⁹ GA Dordrecht, Stadsarchief 1813-1851, inv.nr. 884, art. 711 en inv.nr. 885, art. 778.
- ¹⁰ GA Dordrecht, Stadsarchief 1813-1851, inv.nr. 652, C 29.
- ¹¹ GAB, NA, Afd. I/2, K.5, f.209.
- ¹² GAB, NA, C.29. Notulen van 21 maart en 31 maart 1842.
- ¹³ Tenzij anders vermeld is het hierna volgende geschreven aan de hand van de uitvoerige inlichtingen, mij verstrekt door de heer J. L. Vetkamp, hoofdessaeur van Waarborg voor Platina, Gouden en Zilveren Werken te 's-Hertogenbosch, die ik hierbij nogmaals gaarne dank zeg voor zijn uitgebreid onderzoek in het onder zijn beheer staand archief van het vroegere Kantoor van Waarborg te Breda. Dit kantoor werd ingevolge het K.B. van 8 oktober 1874, Stb. 26, per 1 januari 1875 opgeheven, waarna de gehele provincie Noord-Brabant onder Den Bosch werd gebracht. Uitgebreidere gegevens over het kantoor van Breda zijn beschikbaar op het GAB.
- ¹⁴ Het Patentregister werd aangelegd en bijgehouden aan de hand van de bepalingen in de „Wet van den 21sten Mei 1819, houdende een nieuwe ordonnantie op het Regt van Patent”, Staatsblad 1819 nr. 34. Deze wet bepaalde onder meer, dat ieder, die enig bedrijf of beroep uitoefende, voorzien moest zijn van een patent; voor welke beroepen het patent vereist was; welke rechten ten behoeve van het land op het patent geheven zouden worden; de rangschikking der patentplichtigen in klassen, de rechten aan deze klassen verbonden en de rangen der gemeenten (Breda was 4e rang).
- ¹⁵ GAB, Oud keurboek, f. 278.
- ¹⁶ C. J. M. Brok, „Beschouwingen over de economische en sociale geschiedenis van Breda in de Bataafse tijd”, *Jrb. Oranjeboom* IX (1956) 46.
- ¹⁷ Zie noot 7.
- ¹⁸ J. van Haastert, „Franse straatnamen in Breda”, *Jrb. Oranjeboom* XXVI (1973) 71.
- ¹⁹ GAB, NA, A.4, missive nr. 73 van 19 januari 1815.
- ²⁰ GAB, NA, B.2, missive nr. 178 van 6 maart 1815.
- ²¹ Bredasche Courant van 2, 3 en 7 mei 1839. Ik heb dit stuk niet meer kunnen achterhalen.
- ²² Bredasche Courant van 15 en 16 december 1839.

- ²³ Koninklijk Huisarchief, concept beschikking van de Hofcommissie des Konings, nr. 61, van 18 november 1839, en Beschikking van de Koning, nr. 95, van 22 november 1839. Ook dit stuk niet kunnen achterhalen. In de collecties van H.M. de Koningin zijn geen werken van Andries Melort bewaard gebleven.
- ²⁴ Zie noot 22.
- ²⁵ Dit stuk is getoond op de tentoonstelling „Een glasje van vriendschap” in het Stedelijk Museum „Het Prinsenhof” te Delft van 21.12.1969 - 17.2.1970.
- ²⁶ Bredasche Courant van 22 mei 1842. Het Stedelijk Museum te Breda heeft een kwitantie, gedateerd op mei 1842, waarin Melort verklaart f 40,— ontvangen te hebben voor het graveren van 18 zilveren medailles voor het Teekeninstituut.
- ²⁷ F. A. Brekelmans, „Van Stadhuis naar Herenhuis”, *Jrb. Oranjeboom* XXIX (1976) 166-168.
- ²⁸ Bredasche Courant, 6 februari 1842. Ook dit stuk niet kunnen achterhalen.
- ²⁹ Volgens mededeling van het ARA Schaarsbergen is dit adres vernietigd, terwijl het ook niet in het RA Den Bosch en in de GAB werd aangetroffen.
- ³⁰ GAB, NA, A.83 nr. 688.
- ³¹ GAB, NA, A.83 nr. 631.
- ³² GAB, NA, B.29 nr. 702.
- ³³ GAB, NA, A.83 nr. 688.
- ³⁴ GAB, NA, B.29 nr. 827 en A.84 nr. 906.
- ³⁵ GAB, NA, C.29, notulen B. en W. van 6 oktober 1842 nr. 5.
- ³⁶ GAB, NA, A.84 nr. 906.
- ³⁷ Ook van dit werk heb ik niets kunnen achterhalen terwijl ik in de drie, toentertijd in Den Haag verschijnende kranten geen bericht dienaangaande aantrof.
- ³⁸ De betreffende catalogus van deze tentoonstelling bevindt zich in het bezit van de bibliotheek van de Gemeentelijke Archiefdienst te Amsterdam.
- ³⁹ Mededelingen Gemeentelijke Archiefdienst te 's-Gravenhage.
- ⁴⁰ GAB, NA, N.148. Na het overlijden van Melort is er, voor zover wij hebben kunnen nagaan, in Den Haag geen notariële inventaris van de boedel opgemaakt.
- ⁴¹ H. E. van Gelder, *Glas en Ceramiek*. Utrecht, 1955; Elka Schrijver, *Glas en Kristal*. Bussum, 1961; B. Jansen, *Catalogus van Noord- en Zuidnederlands glas*. Gemeentemuseum Den Haag, 1962.
- ⁴² Ook Melort heeft zich (wel eens) van deze methode bediend, althans in *Der Cicerone* III (1911) komt op pagina 827 een afbeelding voor van een „Glasplatte mit gerissener Darstellung von Andr. Melort, um 1840”.
- ⁴³ Wij rekenen hierbij aan, dat mevr. Termolen, die destijds de catalogus van de tentoonstelling in Dordrecht heeft samengesteld, alle mogelijke moeite heeft gedaan om ander werk van Melort te vinden, doch tevergeefs. Ook mevrouw A. Krekel-Aalberse, de vroegere conservatrice van het Goud-, Zilver- en Klokken Museum te Utrecht, die de catalogus voor de tentoonstelling „Mensen en Zilver” heeft samengesteld, heeft niets van Melort kunnen vinden.
- ⁴⁴ Het Stedelijk Museum te Breda heeft ook nog de insculpatieplaten van het Département des Deux Nèthes, waarin het meesterteken M in een zeshoek op zijn kant.
- ⁴⁵ Aan de archivarissen en hun ambtenaren van de onder 3 genoemde archieven zeg ik hartelijk dank voor hun medewerking, in het bijzonder aan mevr. M. S. Jansen van het GA Dordrecht. Hetzelfde geldt voor alle directeuren/conserveurs van de door mij aangeschreven Nederlandse en buitenlandse musea, waarbij mijn bijzondere dank uitgaat naar drs. P. C. Ritsema van Eck, conservator van het glas van het Rijksmuseum te Amsterdam, voor zijn waardevolle aanwijzingen.